

Crisia

Vol. LV, Supliment nr. 1, 2025

INTERFERENȚE. TRECUT, PREZENT, VIITOR

Lucrările Sesiunii Internaționale de Comunicări Științifice
a Muzeului Țării Crișurilor Oradea – Complex Muzeal
10-11 octombrie 2025

Coordonatori:

Gabriel Moisa • Sorin Șipoș

Colectiv redacțional:

**Gruia Fazecaș • Florina Ciure • Ioan Goman
Cornel Abrudan • Ioan Ciorba**

Editura Muzeului Țării Crișurilor
Oradea, 2026

GRĂNIȚUIREA TERITORIULUI PRINCIPATELOR UNITE CU IMPERIILE VECINE, ELEMENT ESENȚIAL ÎN DEFINIREA UNITĂȚII, SUVERANITĂȚII ȘI EXERCITAREA AUTORITĂȚII NOULUI STAT

Adrian Gheorghe ISCRU*

THE TERRITORY OF THE UNITED PRINCIPALITIES WITH THE NEIGHBORING EMPIRES, AN ESSENTIAL ELEMENT IN THE DEFINITION OF UNITY, SOVEREIGNTY AND THE EXERCISE OF THE AUTHORITY OF THE NEW STATE

ABSTRACT

Throughout the ages, all countries have built their existence and the state's future within natural boundaries of formation. Without going into details, we consider the borders of Dacia Burebista in the most faithful description of a Romanian historian, Ion Horatiu Crișan.

Later, in *Letopiseșul Cantacuzinesc*, we find the first such records that relate to the borders of the country of Negru (Radu) Vodă, a country that bore the name, in documents, of Ungrovlahia. The voivodal titles of the following voivodes up to Mircea the Elder will refer to this name, indicating the country over which they ruled and its borders. The voivodal title of Mircea cel Bătrân is the one that best and most widely defines the boundaries of the first Romanian medieval state.

In January 1600, Michael the Brave asked Rudolf II of Austria to return to Transylvania and to him implicitly, *"Oradei, with the lands of Bihor and Hust with Maramures and the land of Crasna and Solnoch and Sarand and Nagbaia with Baia de Sus and all the lands of Lora ..."* It is a very important thing to be able to do this.

After the National Unit of January 1859, the Romanian diplomacy, headed by Cuza Voda, had to solve one of the essential elements of the state authority, which was grandizing or decision-making. The islands that delimited the border with the Ottoman Empire on the Danube were also delimited themselves on the Danube talvege, as well as the border on the Prut with the Habsburg Empire. Also with the Habsburgs, according to the Treaty of Carlovitz, *"the limit of a country is established to be its own mountains, without distinction one understands the summit of mountains"*.

The awareness of territoriality over a certain territory, delimited by certain boundaries, had translated, in modern times, from the voivode and a small group of its own, over the Romanian diplomacy that addressed the regulation of the country's borders in the period according to the pre-existing treaties: *"...who could facilitate the discovery of the true frontrunners of the land..."*.

Cuza was one of the promoters, pioneers at the diplomatic level, both internally and externally, in the modern era, of these ideas of political unity and demarcation of the borders of the Romanian nation, giving a major interest to the decisions/state border. The entire country, including the clergy, participated in shaping the borders of modern Romania, together with Romanian diplomacy.

Keywords: Territory, decisions, voivodal titles, charters, diplomacy, Cuza.

Scurt istoric al evoluției granițelor spațiului nostru geografic de la Burebista la statele Evului Mediu

De-a lungul veacurilor, toate țările și-au construit existența, viitorul statal în cadrul unor granițe naturale de formare sau al unor granițe dobândite în urma unor cuceriri, care s-au numit spații de sedentarizare. Imperiile, la rândul lor, și-au disputat între ele, prin războaie, limitele teritoriale. Toate aceste stăpâniri teritoriale și extinderi ale granițelor au avut în vedere pământuri fertile, ape, munți, pășuni și păduri, pentru simplul fapt că pământul oferă celui ce-l stăpânește și-l muncește, îl exploatează în folos propriu, extrem de multe resurse pentru hrană și pentru alte bunuri care se pot obține din mineralele sau resursele existente pe sol sau în subsol ori pe luciul de apă pe care-l are în granițele proprii. În aceste condiții, grănițuirea/hotărnicia ori, în termeni moderni, limitele teritoriale sau frontiera de stat au fost păzite permanent cu arma de către corpuri militare specializate în acest sens.

Să amintim faptul că teritoriul național, în accepțiunea legilor moderne, a Constituției în primul rând, face parte dintre elementele de suveranitate națională, cum sunt armata, resursele (de orice natură),

* Universitatea din Oradea; e-mail: iscrudrian68@yahoo.com

populația, informațiile, moneda, drapelul, alte însemne care definesc existența unei entități statale¹, precum și altele asupra cărora nu mai insistăm. Regii² și Domnitorii români, indiferent de perioada istorică, au avut în vedere acest element care definea teritoriul pe care-l stăpâneau și-l apărau. Teritoriul asupra căruia își exercitau autoritatea era mărginit de anumite granițe, care nu reprezintă altceva decât unitatea națională în anumite limite teritoriale.

Pentru că subiectul prezintă o importanță deosebită în existența și exercitarea autorității unui stat, trebuie să ne aplecăm obligatoriu asupra definirii teritoriului dată de DEX, care spune că Teritoriul reprezintă „Întinderea de pământ delimitată prin granițele unui stat sau ale unei unități administrative și supusă suveranității statului respectiv”³. Aceeași explicație o găsim și în actuala Constituție a României, unde este detaliat, la art. 3, ce înseamnă teritoriul Statului⁴ cu limitele sale teritoriale și cu resursele sale naturale, a căror destinație, azi, le găsim statuate în Constituție, la art. 136⁵, articol care ne indică și cine este proprietarul acestor bunuri.

Pentru o mai bună înțelegere a subiectului, să trecem foarte sumar prin câteva epoci istorice care scot în evidență exact acest fenomen mai puțin studiat, dar prezent constant și pregnant în viața națiunilor, cum a fost și este cea română, subiect de o mare importanță în istoria oricărei națiuni. Perioada cea mai veche în istoria noastră, de unde primim și primele informații certe despre teritoriul național, este cea antică. Fără a intra în detalii, avem în vedere granițele Daciei lui Burebista în cea mai fidelă descriere a unui istoric român, de unde se desprind limitele teritoriale ale unui mare regat peste care își exercita autoritatea un rege devenit legendă⁶.

În contextul istoric al debutului celui de-al doilea mileniu creștin, și pe vechiul teritoriu al strămoșilor noștri începe reconfigurarea statalității, iar acest fapt debutează pe teritoriul de la Sud de Carpați, limitat de Dunăre, Carpații Meridionali și Marea Neagră. Păstrând strict tema cercetării noastre, ne vom raporta sumar la primele consemnări despre aceste hotărnicii, dezvoltate, descrise în limitele cunoștințelor epocii respective.

În *Letopisețul Cantacuzinesc*⁷ întâlnim primele asemenea consemnări pe care le vom supune atenției ca început al refacerii hotarelor, al unității politice. Întemeietor al Statului medieval Valahia Mare sau UngroVlahia (Ungrovlahiskii ori Vlahia de lângă Ungaria), ori mai larg cunoscut sub denumirea de Țara Românească, este considerat Negru (Radu) Vodă. În textul cronicii anterior citate, autorul ne trimite la anumite mici formațiuni politice prestatale, asupra cărora nu insistăm, din care a rezultat unitatea politică realizată de Negru Vodă, dezvoltându-ne ceea ce este foarte important, și anume titulatura voievodală a primului voievod unificator cunoscut în istoria medievală românească: Negru Radu Vodă⁸.

¹ Pe larg despre aceste elemente de suveranitate națională la Aurel V. David, *Sociologia Națiunilor*, Editura Dacoromână, București, 2006, p. 70-81, 100-102, 113-120, 144-150, 159-170, 193-202, 209-299, 359-376. Autorul pune în vedere, pentru definirea și constituirea unui stat național, indiferent de epocă, elementele principale care duc la constituirea suveranității, devenind ele însele elemente de suveranitate națională.

² Ne raportăm strict la regii daci, nu la cei de după 1866, pentru că perioada post-1866 excede cercetării noastre.

³ *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, Editura Academiei R.S.R., București, 1975, p. 950.

⁴ *Constituția României*, colectiv de autori, Editura C. H. Beck, București, 2008, p. 3-41.

⁵ *Ibidem*, p. 1290.

⁶ Ion Horațiu Crișan, *Burebista și Epoca Sa*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 285. Pentru că descrierea este de o importanță aparte, vom reda textul autorului integral: Ion Horațiu Crișan evidențiază cel mai bine granițele teritoriale ale regatului lui Burebista existente în proximitatea anului 55 î. d. Hs., arătând că „Burebista a devenit stăpânul unui enorm teritoriu. Granițele statului său se întindeau spre vest până la Dunărea mijlocie și râul Marus (Morava) învecinându-se cu germanii spre nord până la Carpații nordici, spre sud până la Haemus (Balcanii de azi) iar spre răsărit, hotarul îl forma țărmul de vest al Pontului Euxin, de la Apollonia la Olbia”. Ion Horațiu Crișan completează descrierea hotarelor regatului lui Burebista subliniind vatra Daciei antice, vatra de formare a unei națiuni și nicidecum a unei cuceriri: „El (Burebista, n.n.), n-a fost numai <<cel dintâi și cel mai mare dintre regii din Tracia>> ... ci primul și cel mai puternic dintre regii „barbari” ai Europei timpului său ... și, oricât de întinsă a fost stăpânirea lui Burebista, ea nu depășea niciunde aria de locuire a geto-dacilor și în consecință nu poate fi vorba de cucerirea unor teritorii străine. Burebista a supus acele neamuri ce se infiltraseră în anumite zone ale Daciei, unele deținând chiar supremația politică”. Se observă că hotarele statului dac centralizat și independent corespundeau cu aria de formare și viețuire a națiunii traco-geto-dacilor, iar acest fapt va rămâne o constantă, o caracteristică a următorilor conducători daci/valahi, chiar dacă hotarele de formare se vor restrânge serios în veacurile următoare datorită invaziilor barbare cu precădere din Asia.

⁷ *Istoria Țării Românești 1290 – 1690, Letopisețul Cantacuzinesc*, Editura Academiei Române, Ediție critică întocmită de C. Grecescu și D. Simonescu, București, 1960. Lucrarea reprezintă o compilație redactată în a doua jumătate a veacului al XVII-lea, iar autorul încă este necunoscut, cu toate că a fost indicat un anume Stoica Lădulescu ca prim autor al Cronicii respective, după cum indică Iorga, C. Giurescu, dar și alți istorici. Importanța cronicii rezidă în faptul că oferă informații extrem de importante pe o perioadă de 400 de ani, cuprinse în două părți istorice importante. În plus, importanța ei a stârmit interesul apusenilor, în epocă, și a fost tradusă în germană, în 1727, de către profesorul și istoricul sas *Johann Filstich* din Brașov.

⁸ *Ibidem*, p. 2-3: În titulatura voievodală găsim granițele reale ale statului medieval Țara Românească, care reprezintă, așa cum vom găsi și la alte asemenea titulaturi, o adevărată grănițuire, într-o descriere a epocii, asupra căreia voievodul își întindea

Construcția noului stat medieval valah (Țara Românească sau Valahia Mare), pe harta Europei, se va face pe baza unor formațiuni politice preexistente numite „Țări”, care nu sunt altceva decât uniunile de obști sătești a căror descriere o găsim și în Diploma Cavalerilor Ioaniți de la 1247⁹. Fără a mai insista pe această perioadă de reconfigurare a statalității, mai amintim că și în Letopisețul Cantacuzinesc autorul, probabil Stoica Ludescu, face trimitere la o înțelegere preliminară a lui Negru Radu Vodă, în contextul ultimelor mari invazii barbare venite din Asia, cu „Băsărăbeștii ... de peste Olt”¹⁰, stăpânitori peste aceste mici formațiuni politice prestatale care nu reprezentau altceva decât baza de formare a statului medieval de la sud de Carpați, care cuprindea Oltenia și Muntenia, nucleul viitorului stat medieval Țara Românească.

Odată definită țara, în hotarele sale de început, purtând denumirea, în documente, de Ungrovlahia, titlaturile voievodale ale următorilor voievozi până la Mircea cel Bătrân se vor raporta la această denumire, indicând țara peste care domneau¹¹. Toate aceste titlaturi voievodale nu doar că erau tiparul teritorialității, ci conțineau și hotărnicile, granițele statului medieval încheiat la 1290 în condițiile succint amintite anterior¹². Aceste titlaturi voievodale se succed cu aceleași precizări pentru toți voievozii până la urcarea pe tronul voievodal al Țării Românești a lui Mircea cel Bătrân, când apar primele modificări în titulatura voievodală pentru că se lărgise teritoriul, granițele fiind mult mai largi. Într-un document emis de la Râmnicu Vâlcea de către Mircea cel Bătrân, la 4 septembrie 1389, voievodul aduce unele precizări asupra întinderii teritoriale peste care își exercita autoritatea¹³. Modificări în titulatura voievodală a lui Mircea cel Bătrân mai găsim în 1391¹⁴, în 1400, în luna octombrie¹⁵, dar și în alte perioade de timp ale domniei lui. Începând cu 1404, cel mai devreme, și până la 1415, titulatura voievodală a lui Mircea cel Bătrân se schimbă substanțial, evidențiind un hotar al Țării Românești cu mult mai larg în condițiile în care ultimul domnitor/cneaz al Dobrogei¹⁶ dispăre din istorie fără urmași. În aceste condiții, Dobrogea este unită cu Țara Românească, prin voința lui Mircea cel Bătrân, voievodul ținând cont de creșterea puterii otomane și de avansarea Imperiului Otoman de la Sud de Dunăre. Astfel, noile hotare, granițele statului medieval Țara Românească, definite de titulatura voievodală a „cumintelui domn”, a „orânduitorului”¹⁷, cum îl numea Iorga pe Mircea cel Bătrân, „un adunător de pământuri românești”, cum îl definea istoricul Petru Demetru Popescu, vor avea alte limite teritoriale, cu mult mai largi¹⁸. Mircea cel Bătrân a reprezentat, după cum scria

autoritatea. Iată cum suna „titlușul” domnului Negru Radu Vodă prin care își preciza hotarele noului stat apărut pe harta Europei la 1290: „Întru Hristos Dumnezeu cel bun credincios și cel bun de cinste și cel iubitor de Hristos și singur biruitor, Io Radu Voievod, cu mila lui Dumnezeu, Domn a toată Țara Rumânească (gospodariu vseia zemli Ungrovlahiskia...), dentru Ungurie descălecat și de la Almași și Făgăraș herțeg”.

⁹ *Documenta Romaniae Historica (D.R.H.) B, Țara Românească*, vol. I, Editura Academiei, București, 1966, p. 3-11.

¹⁰ *Istoria Țării Românești 1290-1690*, p. 2.

¹¹ *D.R.H. B, Țara Românească*, vol. I, p. 18-19. Exemplificăm cu o altă titulatură voievodală, cea a lui Vladislav I (Vlaicu Vodă 1325-1377 – unchiul lui Mircea cel Bătrân), care avea următorul enunț: „Pentru că eu, cel în Hristos Dumnezeu, binecredinciosul voievod Vladislav, din mila lui Dumnezeu domn a toată Ungrovlahia...”. Este o titulatură care subliniază aproximativ aceleași hotare ca cele din timpul lui Negru Vodă, se pare fără alte extensii teritoriale.

¹² *Ibidem*, p. 20-21. Aceași titulatură o vom găsi și la Dan I (1383-1386, fiul lui Radu I, frate al lui Vladislav I, Dan I fiind nepot al lui Vladislav I și frate al lui Mircea cel Bătrân), unde precizarea se referă la „toată Ungrovlahia”.

¹³ *Ibidem*, p. 28-29, „În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, eu în Hristos Dumnezeu binecredinciosul și de Hristos iubitorul, marele și singur stăpânitorul domn, Ioan Mircea voievod, din mila lui Dumnezeu atotzătorul, domn a toată Ungrovlahia și al părților Podunaviei și al celor de peste munți...”. Iată că avem și primele modificări ale granițelor Ungrovlahiei unde apare Podunavia, un teritoriu care se găsește la Vest de Severin, în Timoc, iar Amlașul și Făgărașul sunt denumite, în această titulatură medievală, „părțile de peste munți” ca moștenire a țării primită de la Negru Radu Vodă, întemeietorul.

¹⁴ *Ibidem*, p. 36-38.

¹⁵ *Ibidem*, p. 30-31.

¹⁶ Pe larg în *Din Istoria Dobrogei*, vol. I-III, Editura Academiei, București, 1965; Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *Istoria românilor dintre Dunăre și Mare, Dobrogea*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979. La mijlocul veacului al X-lea este menționată stăpânirea, în Scytia Minor (Dobrogea), a unui jupan Dimitrie, aflat într-o relație de amicitie cu Imperiul Bizantin, ceea ce înseamnă că cel puțin de la acea vreme exista un voievodat/cneaz al Dobrogei independent de Imperiul Bizantin. La mijlocul veacului al XIV-lea, același teritoriu se afla sub comanda lui Balica. Dobrotiță, un alt conducător local, stăpâna și coordona întreaga zonă a Scytiei Minor, impunându-se ca un voievod autoritar foarte cunoscut. Capitala despotatului său se afla la Caliacra. Urmașul lui Dobrotiță este Ivanco, fiul său, care moare într-o luptă cu Imperiul Otoman la 1388. Termenul de Dobrogea, consacrat abia în veacul al XV-lea, se pare că este o pronunție turcească a numelui său, Dobrugea.

¹⁷ Nicolae Iorga, *Istoria Românilor*, vol. III, Cîtorii, București, 1937, p. 267.

¹⁸ *D.R.H., B*, p. 63-81. Începând cu 1404 și până în data de 10 iunie 1415, când avem ultimul document emis de Mircea cel Bătrân în calitate de voievod, titulatura voievodală a rămas neschimbată, cuprinzând un spațiu al Țării Românești foarte larg și firesc. „Io Mircea mare voievod și domn singur stăpânitor a toată țara Ungrovlahiei și a părților de peste munți, încă și spre părțile tătarești și herțeg al Amlașului și Făgărașului și domn al Banatului Severinului și de amândouă părțile peste toată Podunavia, încă până la Marea cea Mare și singur stăpânitor al cetății Dârstor”. Vezi și Nicolae Constantinescu, *Mircea cel Bătrân*, Editura Militară, București, 1981, p. 39.

Iorga, „realizarea unei noi sinteze românești”¹⁹ în ceea ce privește nu doar independența Țării Românești și afirmarea ei în contextul geopolitic al epocii, ci și definirea cu mult mai clară a hotarelor Țării sale, peste care el era „marele și singurul stăpânitor”. Astfel, Mircea cel Bătrân oferea unui întreg neam o unitate politică reală și puternică la sud de Carpați, în granițe bine definite. Apariția și precizarea în titulatura voievodală a unor noi teritorii: Podunavia²⁰, Dârstor (Durostos)²¹, dar și „părțile tătărăști” subliniază nu doar o extindere a hotarelor Țării Românești, o întregire firească a unei părți a spațiului de formare a națiunii, ci și înglobarea în granițele firești ale statului Valah de la Sud de Carpați a unei mari părți a națiunii vlahe/române. Practic, avem de-a face cu definirea etnicității pe o bună parte a spațiului de formare a națiunii. Iată că, prin titulatura voievodală a lui Mircea cel Bătrân, suntem în fața unui adevărat cadastru extins al Țării Românești, cu o adevărată grănițuire descrisă în limitele permise de cunoștințele și denumirile epocii. O precizare, dar și o întrebare se impun la această ultimă și largă titulatură voievodală a lui Mircea cel Bătrân, și anume cât de mare era întinderea teritoriului Ungrovlahiei „spre părțile tătărăști”. Dacă Podunavia și Durostos sunt teritorii care se pot defini și astăzi în anumite limite teritoriale, istoricii deslușindu-le conturul, „părțile tătărăști” comportă o discuție mai largă. „Părțile tătărăști” reprezintă un subiect extrem de interesant, mai ales că știm foarte bine care a fost evoluția Imperiului Mongol după 1241 și a Hoardei de Aur ulterior și ce întinderi teritoriale a avut în Evul Mediu până la cucerirea tătarilor de către Mahomed al II-lea în vara anului 1475²².

Din anul 1415, Mircea cel Bătrân, cu o atitudine de „bonus pater familia” (bun tată de familie), pe care o vom întâlni și la alți voievozi sub diverse forme de manifestare la nivel național, îl asociază la domnie pe fiul său Mihail, care devine Mihail I și care va prelua prerogativele de domn de la tatăl său înainte ca Mircea cel Bătrân să treacă la cele veșnice. Nimic nu se schimbă din această titulatură voievodală nici în timpul lui Mihail I (1415-1420), de la care avem primul document emis în 1417 și ultimul la 18 martie 1419, purtând aceeași titulatură cu aceleași hotare²³. Aceeași titulatură voievodală și cu aceleași teritorii o găsim și la Radu Prasnaglava (1420-1422, fiu nelegitim al lui Mircea cel Bătrân)²⁴. Domnia lui Dan al II-lea (1422-1426) aduce și primele lipsuri din titulatura voievodală în contextul avansării rapide a Imperiului Otoman din sudul Dunării. Începând cu Dan al II-lea, nu mai apare Dobrogea (denumire târzie a teritoriului dintre Dunăre și Marea Neagră) pe toată domnia acestuia, dar se mențin Amlașul și Făgărașul²⁵. Stăpânirea românească asupra Dobrogei (Cadrilaterul, până la Capul Caliacra, și Dobrogea până în Delta Dunării) se pierduse. Intrase în componența Imperiului Otoman.

Fără să mai intrăm în alte detalii, mai amintim doar că și titulatura voievodală a lui Roman I Autocratul (1391-1394), domn al Moldovei, avea un enunț asemănător, puțin mai restrâns în detalii, dar

¹⁹ Nicolae Iorga, *Istoria Românilor*, vol. III, p. 271.

²⁰ „Podunavia”, o fostă provincie a Țării Românești, face parte din spațiul de formare a națiunii române și se găsește astăzi în zona de autoritate a Serbiei și Bulgariei. Valea Timocului și nord-vestul Bulgariei cuprind această porțiune largă denumită în Evul Mediu Podunavia. Astăzi, în această zonă, locuiesc între 500.000 și 700.000 de români/vlahi vorbitori de limbă română, de confesiune ortodoxă, iar limba română vorbită poartă accente puternice oltenesti și bănățene, în funcție de zonă.

²¹ „Dârstor” sau „Durostorum” este o veche cetate romană pe malul drept al Dunării, un castru roman care putea adăposti aproximativ 5000 de soldați, echivalentul unei legiuni cu efective minime, iar aferent acestei cetăți era și întinderea teritorială din jurul acestei cetăți care va da numele unui întreg județ cunoscut sub denumirea de Durostor. Posibil ca prin cetatea Durostor să se înțeleagă, să fie completată în titulatura voievodală și cu Caliacra, întregind astfel teritoriul arătat în titulatura voievodală care definește „Marea cea Mare”. Denumirea de Dobrogea nu exista la acea vreme, de aici și denumirea largă a teritoriului aflat sub stăpânirea lui Mircea cel Bătrân de „*încă până la Marea cea Mare*”. În opinia noastră, văzând și precizarea dată de titulatura voievodală care spune că întinderea stăpânirii voievodale avea în componență teritorii „*încă și spre părțile tătărăști*”, suntem de părere că spațiul aflat între *cetatea Dârstor*, *Marea cea Mare* și *părțile tătărăști* nu este altceva decât Dobrogea întreagă, care cuprinde Cadrilaterul (Durostor și Caliacra), Dobrogea, Delta Dunării și Bugeacul sau Dobrogea de Nord, unde „*părțile tătărăști*” sunt cu mult mai bine definite după 1241, lăsând o bogată toponimie și hidronomie (*Tatar Bunar*, *Tatar Pinar/Punar*, spre exemplu: Fântâna Turcului).

²² Tătarii, către finele veacului al XIII-lea, s-au divizat în trei formațiuni politice mai mari în zona Crimeea – Volga, cu toate desprinse din ceea ce fusese, nu cu mult timp înainte, Hoarda de Aur (Alta(â)n Orda/Altin Urda). Mai precizăm că cea mai dură lovitură pe care Hoarda de Aur o primește în istoria ei îi aparține lui Timur Lenk la 1395, care sparge această unitate tătarască în șapte hanate mai mari sau mai mici. Toate aceste formațiuni politice formaseră, la un moment dat, Hoarda de Aur, după retragerea din zona europeană a mongolilor, după decembrie 1241. Dintre aceste șapte hanate, cele mai puternice au fost Hanatul Crimeei, Hanatul de Kazan și Hoarda de Aur. Ultima dintre ele controla regiunile de la est de cursul inferior al Volgăi, unde conducerea, peste toate, îi aparținea lui Mamak-Han („*împăratul hoșilor păgâni*”). Din cadrul acestor hanate, Hanatul Crimeei, condus mai târziu de Mengli-Ghirai, opozant al lui Ștefan cel Mare (vezi Lipnic/Lipinți 20 august 1470), dar și aliat după 1490, își întindea autoritatea și asupra unei părți din Bugeac, sudul Bugeacului și teritoriile din stânga Nistrului, în perioada domniei lui Mircea cel Bătrân în Ungrovlahia. Arhivele de la Ulan Bator („*viteazul roșu*”, în traducere), ar putea oferi multe detalii.

²³ *D.R.H.*, p. 82-90.

²⁴ *Ibidem*, p. 95-97.

²⁵ *Ibidem*, p. 100-131.

definea o țară medievală în hotarele ei, așa cum erau ele cunoscute, percepute în epocă²⁶. Erau aceleași tipare, aceleași cutume impuse nu doar de cunoștințele epocii în discuție, ci și de tipologia care caracteriza aceeași națiune.

Istoricul Vlad Georgescu scria că „Ideea de unitate politică derivă, în primul rând, din cea de unitate etnică”²⁷ existentă (trăitoare de sute sau mii de ani), formată sau sedentarizată pe un teritoriu anume care este definit, așa cum s-a înțeles, în titulaturile voievodale, caracteristici ale voievozilor Evului Mediu. Iată că și aici avem de-a face cu o situație identică cu precizările istoricului citat. În acest tipar anterior prezentat, atât în domnia regelui Burebista, cât și în domnia Basarabilor, mai ales în timpul lui Mircea cel Bătrân, dar și ulterior, până în contemporaneitate, unitatea teritorială, politică nu depășea niciodată vatra principală de formare a națiunii, care, în funcție de epocile istorice și puterea voievozilor, era mai largă sau mai restrânsă în suprafață, după cum vom vedea și în continuare. Era această conștiință a teritorialității, a unității politice a vetrei de formare, cunoscută și transmisă din generație în generație, un atribut al elitelor conducătoare, cu precădere al voievozilor, al domnitorilor, dar și al oamenilor care locuiau la marginile Țărilor, cunoscători ai hotarelor. Ca o completare a celor subliniate anterior, precizăm că teritoriul Țărilor/Principatelor Române a constituit o permanentă tentație pentru imperiile vecine, iar odată cu evoluția geopolitică și tendințele expansioniste ale imperiilor vecine pe seama teritoriului Țărilor/Principatelor Române a apărut și reacția elitelor țării de apărare a teritoriului național.

Cu toate că am sărit unele etape la fel de importante ale perioadei medievale și care vizează grănițuirea, unitatea politică și militară după 1420²⁸, nu putem să trecem cu vederea începutul anului 1600. În luna ianuarie a anului 1600, într-un document emis de Mihai Viteazul, după unitatea Țării Românești cu Ardealul, din toamna/iarna anului 1599, acesta cerea de la Rudolf al II-lea al Austriei, restituirea către Ardeal și către el implicit, a „Oradei, cu ținuturile Bihorului și Hustului cu Maramureșul și ținutul Crasnei și ale Solnocului și ale Sărandului și Nagbaia cu Baia de Sus și toate ținuturile loră ... cum au fost dentăiu ...să fie iar de moșie și să se ție de hotarele acestor două țări (Ardealul și Țara Românească, n.n.), cum a fost de veac”²⁹. Nu era o cerință pornită din ambiție, ci era o solicitare firească ce sublinia o unitate teritorială existentă, reală la un moment dat a Ardealului cu aceste ținuturi, era conștiința de neam³⁰ a unui voievod care-și știa hotarele din strămoși. Textul documentului citat evocă exact aceste cunoștințe temeinice care definesc o unitate teritorială și etnică, o grănițuire așa cum fusese de veac și cum o definiseră și voievozii mijlocului de Ev Mediu³¹.

Încheiem epoca lui Mihai Viteazul cu precizarea că unitatea teritorială, unitatea politică realizată de el, se regăsește și în documente de cancelarie. Prima mențiune a întregirii teritoriale a vechilor hotare de formare a națiunii medievale, atât cât se putea la vremea aceea, o găsim într-un document de danie al lui Mihai Viteazul, la 27 mai 1600, către obștea sfintei Mănăstiri Neamț, unde titulatura voievodală se încheia astfel: „Io Mihail Voievod, din mila lui Dumnezeu, domn al Țării Românești și al Ardealului și al Moldovei”³². Aceași titulatură o vom găsi și pe alte două documente emise la finele lunii iulie 1600, unde Mihai Voievod scria pe verso-ul documentelor, și unde a și semnat, „Și hotarul Ardealului, pohta ce-am puhtit, Moldova și Țara Românească”³³.

Un alt document, instrument de cancelarie al lui Mihai Viteazul, a fost sigiliul domnesc, a cărui descriere o găsim explicată în textul „Mihai este și ctitorul stemelor unite ale țărilor românești unite la 1599-1600. Ce dovadă mai pilduitoare de conștiință națională și politică se dorește? Invocându-l pe Dumnezeu, sigiliul lui Mihai, din iunie 1600, încheie în câmpul sigilar, într-o coloană a Cerului sui generis stemele țărilor unite, încadrate de familia domnitoare”³⁴. La rândul său, istoricul I. C. Petrescu a apreciat domnia lui Mihai Viteazul astfel: „Nu există în istoria universală un alt om politic capabil să realizeze într-un timp

²⁶ Ștefan S. Gorovei, *Mușatinii*, Editura Albatros, București, 1976, p. 35; „Marele singur stăpânitor, din mila lui Dumnezeu domn, Io Roman voievod, stăpânitor al Țării Moldovei de la munte până la mare”.

²⁷ Vlad Georgescu, *Ideile politice și iluminismul în Principatele Române (1750-1831)*, Editura Academiei, București, 1972, p. 71.

²⁸ Iancu de Hunedoara și Ștefan cel Mare au fost precursori ai unității naționale, definind, prin hrisoavele domnești emise sau prin acțiunile politice întreprinse, anumite hotare și anumite intenții în contextul epocilor lor și al conștiinței și cunoștințelor lor.

²⁹ *Mihai Viteazul în Conștiința Europeană*, vol. I, *Documente externe (M.V.C.E.)*, Editura Academiei, București, 1982, p. 373-375.

³⁰ Marin Cristian, *Mihai Viteazul*, Editura Grai și Suflet – Cultura Națională, București 2013, p. 360-403.

³¹ Lipsesc din cadrul unității politice de la 1600 Dobrogea cu Bugeacul, până la Cetatea Albă (Tyras, Albi Castri, Akerman etc), care se găseau în componența Imperiului Otoman.

³² *D.R.H.*, vol. XI, p. 529.

³³ *M.V.C.E.*, vol. IV, p. 524.

³⁴ G.D. Iscriu, *Începutul Renașterii Naționale Moderne în Istoria României*, Casa de Editură și Librărie „Nicolae Bălcescu” S.R.L., București, 2007, p. 46.

atât de scurt ambele obiective fundamentale ale oricărui popor: independența și unirea”³⁵. Și completăm cu o altă subliniere legată de aceeași unitate politică realizată în mai 1600 de Mihai Viteazul, pe care o face același istoric român, Ion C. Petrescu. Istoricul român, raportându-se la granițele statului creat de el, cum le realizase și Burebista cu aproximativ 1650 de ani în urmă, scria că „Mihai marchează nu numai începutul unui veac și al Evului modern, jertfindu-se pentru o idee ce va deveni fundamentală: suprapunerea granițelor statale peste cele etnice”³⁶. Este o explicație pertinentă pe care o găsim și în aprecierile lui Ion Horațiu Crișan raportate la unitatea politică realizată de Burebista, a cărui gândire și faptă „nu depășea niciunde aria de locuire a geto-dacilor”.

După Mihai Viteazul, grănițuirea, „hotărnicia”, cu precădere cele interne ale moșiiilor (cadastrarea, cum am spune azi), devine o formulă care începe să se reglementeze nu neapărat prin conflicte locale sau războaie, ci mai ales prin hrisoave domnești (sfârșit de veac XVIII și început de veac XIX) și, mai modern, prin tratate (înțelegeri). Două exemple sunt evidente în veacul al XVII-lea și anume hrisoavele date de Alexandru Ion Voievod, domn al Țării Românești, la 1628, și cele ale lui Constantin Șerban la anii 1656 și 1688, prin care sunt reglementate hotărnicii³⁷. Ceea ce este foarte important de reținut la aceste hrisoave domnești de hotărnicie îl reprezintă trimerile pe care voievozii le făceau la vechile posesiuni/proprietăți ale petenților asupra cărora urma să aibă efecte juridice hrisovul, vechi posesiuni pe care ei le probau cu documente și la care voievodul face trimitere în textul hrisovului: „... pentru că aceste moșii au fost a lor vechi și drepte moșii din strămoși, încă mai dinainte vreme din descălecat, și au fost avut și cărți mai bătrâne de la Negru Vodă și de la toți domnii de atunci încoace, ce au fost bătrâne și vechi...”³⁸. Nu am amintit întâmplător toate aceste trimiteri la hrisoave domnești vechi care arată grănițuirea între moșii sau cu alte țări ale epocii. Dacă hrisoavele domnești din acele epoci făceau trimitere la alte documente cu mult mai vechi decât epoca respectivă, această abordare va fi folosită și mai târziu, în perioada pe care am cercetat-o și pentru care vom face cuvenitele precizări la momentul oportun. Toate aceste cunoștințe raportate la teritorialitate, la unitatea politică din anumite epoci istorice, vor face parte din attributele intelectualității române viitoare doritoare în definirea și închegarea corectă a granițelor țării după anul 1859.

În echilibrul pe care îl doreau menținut voievozii români, cu privire la unitatea politică a fiecărei Țări Românești în parte, în relația cu imperiile vecine, se înregistrează și unele rapturi teritoriale masive, de mai mică durată sau de mai largă durată în timp, fiecare cu efectele ei negative peste veacuri. O primă pierdere teritorială este consemnată pe seama Țării Românești la început de veac XVIII, subiectul fiind amplu tratat de către Șerban Papacostea³⁹. Era primul rapt teritorial al Imperiului Habsburgic în dorința lui de a ajunge la Dunăre, granița de Nord a Imperiului Otoman, după ce voievodul Țării Românești, Șerban Cantacuzino (1678-1688), riscase totul pentru salvarea Vienei la 1683, prin devotamentul său față de cauza creștinătății, dar, prin sinceritatea sa, deschisese porțile Imperiului Habsburgic pentru a-și relua propriile cuceriri. Viena uitase în mod deliberat ajutorul esențial al voievodului Șerban Cantacuzino. În acest context, al noii ofensive habsburgice, Oltenia este anexată Imperiului Habsburgic la început de veac XVIII. Urma Țara Moldovei.

După pierderea Dobrogei la mijlocul veacului al XV-lea, după anexarea Olteniei de către Imperiul Habsburgic, între 1718 și 1739, a venit și rândul Moldovei să piardă Bucovina între 1775 și 1777. Grigore al III-lea Ghica, Domnitorul Moldovei (cu două domnii în Moldova și una în Țara Românească), protestase în mod direct împotriva acestui rapt teritorial. Raptul teritorial se va realiza pe 2 iulie 1776, iar suprafața desprinsă din teritoriul Moldovei era de 10 441 km² și număra o populație de 70 000 de suflete⁴⁰, o cifră consistentă pentru acele vremuri. Protestele vehemente ale lui Grigore Ghica nu au putut fi oprite decât printr-un asasinat executat de otomani la cerințele exprese ale habsburgilor. Pe 1 octombrie 1777, la Cernăuți, reprezentantul imperial dădu o mare și bogată recepție în cinstea acestei reușite (anexarea Nordului Moldovei: Bucovina), la care fuseseră invitați oaspeți de vază ce fuseseră părtași la acest sacrilegiu. În după-amiaza aceleiași zile, Grigore al III-lea Ghica, Domnul legiuit al Moldovei, este asasinat. Istoricul Ion Nistor face o precizare foarte importantă în legătură cu acest rapt teritorial, afirmând că „...s-a întrerupt continuitatea dezvoltării unitare a românilor, spre marea lor pagubă și cultură...”⁴¹. Precizări

³⁵ Ion C. Petrescu, *Mihai Viteazul și arta diplomației*. Ediția. a V-a, Editura Premier, Ploiești, 2006, p. 56.

³⁶ *Ibidem*, p. 9.

³⁷ Arhivele Naționale Istorice Centrale (A.N.I.C.), Fond 1255, *Stabilirea granițelor între Țara Românească și Moldova cu Austro-Ungaria (1835-1911)*, dos. nr. 6, f. 1-5.

³⁸ *Ibidem*, f. 1.

³⁹ Șerban Papacostea, *Oltenia sub stăpânirea austriacă 1718-1739*, Editura Enciclopedică, București, 1988, *passim*.

⁴⁰ Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, Editura Humanitas, București, 1991, p.11.

⁴¹ *Ibidem*, p. 13.

importante vizavi de raptul teritorial amintit a făcut Mihail Eminescu în studiul său „La anul 1774”⁴². Și rapturile teritoriale, care restrângeau drastic teritoriul statului moldovean, afectând unitatea politică de mai târziu, nu s-au oprit la 1777. Tot Principatul Moldovei va suferi un alt mare rapt teritorial, de data asta din partea Rusiei țariste, la 1812. Basarabia va fi încorporată Imperiului Țarist în 1812. De menționat sunt coordonatele în care s-a realizat această nouă tâlhărie. Tâlhăria de cârciumă, denumită în termeni istorici rapt teritorial și în cei diplomatici **anexare**, s-a consumat în prima fază la Giurgiu, în cursul lunii noiembrie 1811, „într-o cârciumă veche”⁴³, și s-a definitivat pe 16 mai 1812 la București, unde s-au pus bazele tratatului (de cârciumă) dintre cele două imperii, Rus și Otoman. Un istoric român contemporan făcea următoarea afirmație în legătură cu atitudinea Rusiei pravoslavnice, scriind că „interesele (Rusiei, n.n.) i-au fost mai de preț decât demnitatea”⁴⁴.

Au fost și unele situații în care domnitori ai Țării Românești, de data aceasta, și ne referim la fanariotul Caragea Vodă, au fost de acord cu mutarea bornelor de hotar în favoarea Imperiului Habsburgic în Oltenia, în zona Podeni, primind în schimb o sumă importantă de bani, precum și trecerea prin imperiu fără niciun fel de restricții, către Italia, având asupra lui banii țării pe care și-i însușise. După cum bine se știe, hotarul a fost îndreptat de Tudor Vladimirescu⁴⁵, un foarte bun hotarnic, cunoscător al locurilor, mai ales al granițelor, având drept ajutor pe inginerul hotarnic (cadastrist) Iordache Oteteleşanu din Craiova, unchi al lui Petrache Poenaru. Aceste hotărnicii, grănițuiri, au continuat și în anii următori. Foarte important este că în pofida tuturor acestor disensiuni legate de grănițuirea cu Imperiul Habsburgic, paza potecilor și înființarea unor puncte de trecere noi, trecerea păstorilor cu turmele de vite nu era oprită, ci era permisă fără restricții, oricând. Era o primă corectare și redare a unui teritoriu destul de redus în suprafață, Țării Românești.

Hotărnicia în contextul epocii moderne

În contextul evoluțiilor pe plan internațional precum și dezvoltării ideii de unitate națională la început de veac XIX și în etapele ce au urmat, necesitatea definirii granițelor a devenit o utilitate, o condiție a existenței, în viitor, a națiunii române, perioadă de timp când apar și protestele voievozilor sau ale elitei intelectuale în plină formare la început de veac XIX, o elită intelectuală care depășea și surclasa în susținerea și promovarea ideii de grănițuire cancelaria domnească și domnitorul. Ne aflăm în situația în care, la început de veac XIX, ceea ce părea un atribut exclusiv al domnitorilor la care participau un grup restrâns de apropiați ai domniei (sfatul domnesc), acela de a hotărî asupra hotarelor Țării/Țărilor (Grigore al III-lea Ghica la 1775, Mitropolitul Veniam Costachi⁴⁶ în Moldova la 1819 și Caragea Vodă în Țara Românească sunt ultimele exemple pe această temă), decizia și gândirea asupra a ceea ce reprezentau hotarele Țării/Țărilor Române extracarpatice, ideea de întregire națională trece, începând cu 1821, asupra unui grup de intelectuali ale căror rânduri se vor îngroșa în anii ce vor veni, iar marea lor majoritate va deveni în scurt timp elita societății românești moderne denumită, în genere, intelectualitatea română care va forma tiparul viitoarei diplomații românești. De la acest moment de tranziție, ne aflăm în situația în care gândirea și dăruirea acestor intelectuali ai națiunii, formați în Occident în cea mai mare parte a lor, vor avea ca scop al vieții lor idealul național de unitate politică preluat de la voievozii veacurilor trecute.

⁴² Mihail Eminescu, *Opere*, vol. IX, Editura Academiei R.S.R., 1980, p. 429-431. D. Vatamaniuc va strânge într-un volum intitulat *Răpirea Bucovinei* toate textele pe care Eminescu le-a consacrat acestui pământ românesc, un volum care cuprinde și comentarii ale acestor texte, cu date foarte importante legate de istoria și cultura națională. Importantă este mărturia pe care o lasă Eminescu despre anul 1777, în același studiu al său, către final: „Fără de lege nepomenită, uneltire mișelească, afacere dintre o muiere desfrânată și pașii din Bizanț, vânzarea Bucovinei va fi o vecinică pată pentru împărăția vecină, de-a pururea o durere pentru noi... Și ce au făcut din țară? Mlaștina de scurgere a tuturor elementelor sale corupte, loc de adunătură a celor ce nu mai puteau trăi în alte părți. Vavilonul babilonice împărății... Și asta, în jargonul gazetelor vieneze, se numește a duce civilizația în Orient”. Mărturia lăsată de Eminescu face referire la o discuție a lui Eminescu cu un călugăr al Mănăstirii Putna, care amintea despre baterea clopotului mare din Mănăstirea Putna, cu de la sine putere, la un miez de noapte, în același an 1777. În același timp cu baterea clopotului, fără ca cineva să fi intervenit, candelile de la mormântul voievodului Ștefan s-au stins, cu toate că *aveau ulei din destul*, iar Biserica Sfintei Mănăstiri era inundată de lumină, fără ca vreunul dintre călugări să se afle acolo. Precizăm că Voievodul fusese decapitat în miez de noapte de un trimis al *Porții Otomane*, iar discuția lui Eminescu cu acest călugăr se desfășurase în 1877, când se împlineau 100 de ani de la asasinarea lui Grigore al III-lea Ghica.

⁴³ Ion Nistor, *Istoria Basarabiei*, Chișinău, Cartea Moldovenească, 1991, p. 172

⁴⁴ G. D. Iscru, *Armata Română Modernă, Renașterea ei și participarea la războaiele pentru Independență (1877 – 1878) și Reîntregire (1916 – 1919)*, Editura Academiei Tehnice Militare, București, 2001, p. 70

⁴⁵ Idem, *Revoluția română din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu*, Ediție Bicentenară – 200 de ani – Casa de Editură și Librărie „Nicolae Bălcescu”, 2021, p. 39 și 118.

⁴⁶ Mitropolitul Veniamin Costache întocmise un memoriu după războiul ruso-francez (1812-1819), în speranța recuperării Basarabiei de la ruși. Puterea cu care ieșise Rusia din acest război i-a permis să nu ia în considerare solicitarea Mitropolitului. Pe larg la C. Kirițescu *Istoria războiului pentru Întregirea României*, vol. I, București, 1925, p. 81.

Fără să intrăm prea mult în detalii, faptele fiind cunoscute, prima jumătate a veacului al XIX a fost un timp în care Rusia țaristă era pe punctul de a încorpora complet în propriile granițe cele două principate Dunărene. Sfârșitul războiului cu Imperiul Otoman din 1806-1812 a fost o primă ocazie, ratată de Romanovii datorită invaziei lui Napoleon în Rusia. Totuși, în 1812 Principatul Moldovei pierde Basarabia în urma înțelegerii dintre Rusia Țaristă și Imperiul Otoman. A fost un moment de mare tensiune în care doar Basarabia fusese anexată Rusiei Țariste. În urma războiului din 1828-1829 dintre Rusia și Turcia, Principatele Dunărene sunt ocupate de ruși care pregăteau această anexare definitivă a celor două Principate Dunărene. Prezența generalului Kisseleff, devenit guvernator al Principatelor Dunărene (expresie folosită de diplomația țaristă), ne pune la dispoziție, printr-un document publicat de Papadopol Calimach, adevăratele intenții ale Rusiei țariste care aștepta doar trecerea timpului: „...să ținem în mâinile noastre Principatele 10 ani. Eu vorbesc așa pentru că privesc Dunărea ca hotar al Imperiului rusesc... Prelungind ocupația, vom deprinde spiritele să ne vadă și încorporațiunea se va face mai ușor”⁴⁷.

După anul 1849, situația frontierelor de stat se schimbă ușor. Principatele Române intră într-un circuit diplomatic al schimburilor de adrese oficiale care privesc grănițuirea datorate unor diverse intemperii naturale, unor conflicte minore ale localnicilor/târgoveților precum și încălcării granițelor frecvent de către imperialii habsburgici. Solicitări oficiale pe această temă au fost și până la momentul declanșării războiului Crimeii, dar se înțețesc asemenea cereri în timpul războiului, probabil datorită mult mai deselor modificări ale granițelor în perioada războiului⁴⁸.

Într-una dintre aceste adrese, emisă din Iași de Consulatul Imperial austriac, în data de 15 octombrie 1852, se solicită redefinirea frontierei Principatului Moldovei pe Prut cu Imperiul Habsburgic datorită unor aluviuni aduse de râu. În textul adresei este definită frontiera inițială care trebuia corectată la solicitarea imperiului pentru că această „afacere interesează direct integritatea teritorială imperială”⁴⁹.

În 26 august 1852, consulul imperial austriac de la București solicita reprezentanților de la București rectificarea frontierei de stat cu Transilvania în urma unor solicitări sosite la Consulatul Austriei de la București de la guvernatorul Transilvaniei⁵⁰. Aceste corespondențe și solicitări au continuat pe toată perioada războiului Crimeii, scrisori diplomatice cu această temă fiind emise în fiecare an.

După cum bine se știe, în baza tratatului de pace de la Paris din 30 martie 1856, Rusia a fost obligată să restituie către Principatul Moldovei sudul Basarabiei (Bugeacul). Ca act preliminar, se semnează un protocol între puterile europene Austria, Anglia, Prusia, Rusia, Sardinia și Turcia în ziua de 6 ianuarie 1856⁵¹ cu privire la delimitarea granițelor părții din Basarabia ce urma să fie cedată Principatului Moldovei, urmând ca la o dată ulterioară să fie semnat tratatul care privea grănițuirea dintre Rusia și Principatul Moldovei. În aceste condiții, în data de 17 august 1856, din Galați, apar primele informări cu privire la activitatea unor comisari care aveau ca misiune delimitarea frontierei, conform cerințelor impuse de Congresul de pace de la Paris. Activitatea Comisiei a continuat și restul anului. La 13 octombrie 1856⁵², din Galați este emisă o nouă înștiințare din partea reprezentanților Congresului de pace care ne informează despre sosirea la Iași a membrilor Comisiei pentru delimitarea frontierei cu Rusia Țaristă. Activitatea Comisiei de delimitare a frontierei cu Moldova nu se oprește și informațiile despre mersul acesteia sunt periodice. Deja în data de 16 februarie 1857, tot din Galați⁵³, după delimitarea frontierei, armata rusă începe retragerea din acest teritoriu care aparținea națiunii române, în speță Principatului Moldovei. În granița de sud-est, nou formată, după retragerea armatelor țariste, în martie 1857, Bugeacul⁵⁴ intră sub autoritatea Moldovei prin trecerea armatei Principatului Moldovei peste Prut.

Demn de semnalat este că publicarea în Principatele Române a Tratatului de Pace de la Paris din 1856 conținea și înțelegerile cu Poarta Otomană de la 1393, cu Țara Românească și de la 1513 cu Moldova. În aceste documente găsim câteva date extrem de importante cu privire la grănițuire, la hotare, pe care le vom detalia imediat. În tratatul de la 1393, așa cum era el cunoscut și publicat la 1856, nu se face referire expressis verbis la hotarele Țării Românești, acestea reieșind în mod evident din textul Tratatului (și era un tratat încheiat la 100 de ani de la întemeierea Țării Românești), hotarele Țării Românești urmând a fi

⁴⁷ Papadopol Alexandru-Calimach, *Generalul Pavel Kisseleff în Moldova și Țara Românească, 1829-1834*, București, 1887, p. 101-102.

⁴⁸ A.N.I.C., *Fond 1255, Stabilirea granițelor între Țara Românească și Moldova cu Austro-Ungaria (1835-1911)*(1835-1911), dos. nr. 3, *passim*.

⁴⁹ *Ibidem*, 1255 dos. nr. 6, f. nr. 297.

⁵⁰ *Ibidem*, dos. nr. 3, f. 2.

⁵¹ *Ibidem*, *Fond Inventar 1155*, microfilme Italia, f. 236, 237, rola 535-787,

⁵² *Ibidem*, f. 197, rola 7, cadrele 929-930.

⁵³ *Ibidem*, f. 199, rola 8, cadrele 5-8.

⁵⁴ *Ibidem*, f. 201, rola 8, cadrele 18-19.

definite de însuși Mircea cel Bătrân după 1400 în mai multe perioade de timp, după cum am arătat mai sus. În schimb, tratatul de la 1513 dintre Bogdan al III-lea și Selim I, la articolul 5, face trimitere în mod limpede la aceste hotare ale Țării Moldovei, așa cum erau ele cunoscute în timpul celor doi reprezentanți politici: „Moldova își va păstra granițele sale neatînse și în toată întregimea lor”⁵⁵.

Ceea ce este important cu privire la grănițuirea despre care am amintit anterior îl constituie încheierea la Paris a tratatului dintre Sardinia, Austria, Franța, Anglia și Rusia care privea limitele teritoriale ale Bugeacului, sudul Moldovei care conținea cele trei județe retrocedate Moldovei. Tratatul este încheiat în cursul lunii iunie 1857⁵⁶. Era o restituire care privea direct marile puteri europene care supravegheau această restituire parțială a unor teritorii înglobate de Rusia țaristă în propriile granițe. Scopul real al acestor restituiri a fost de a îndepărta Rusia din zona Deltei Dunării.

În fine, grănițuirea Principatului Moldovei cu Imperiul Rus (alipirea unei părți din Bugeac), după încheierea păcii, cunoaște foarte multe întruniri, protocoale, adrese și alte documente care vizează subiectul în sine până la definitivarea sa⁵⁷. A fost primul pas spre reîntregirea teritorială a Principatelor Române, în perspectiva unirii care urma să vină și care deschidea seria împlinirilor naționale majore pe această direcție de reconstituire a vetrei strămoșești după 29 octombrie – 1 noiembrie 1599⁵⁸ și mai 1600.

În privința Țării Românești, situația era la fel, imperialii habsburgi doreau rectificarea cu exactitate a graniței imperiale în diverse locuri în care considerau ei că există suspiciuni. Schimbul de scrisori diplomatice se făcea prin consulatele de la București și Iași pe toată perioada scursă după 1849 și până la 1866. După această perioadă, ultima rectificare a frontierei, pe cale pașnică, se face în 1911⁵⁹, din partea română, ca reprezentant al guvernului, semnând Radu Rosetti.

Faptele se concretizau din ce în ce mai serios pe această vatră, spațiul de formare și de viață, cu cât se apropiau de anul 1859, dar mai ales după acest moment. După Unitatea Națională din ianuarie 1859, diplomația română, în frunte cu Cuza Vodă, și intelectualitatea română aveau de rezolvat, pe lângă multele chestiuni de ordin intern și extern care vizau coordonatele noului stat format la Dunărea de Jos, unul dintre elementele esențiale ale autorității statale care era grănițuirea sau hotărnicia. Termenul este consacrat în codurile de legi moderne sub denumirea de frontieră de stat. Întregul aspect se raportează la stabilirea granițelor dintre țările române și imperiile vecine. Cum teritoriul Țărilor Române a fost supus încălcării granițelor de foarte multe ori, acum venise timpul ca teritoriul noului stat să fie definit, pe cale diplomatică, astfel încât fiecare palmă de pământ, fiecare insulă a Dunării, fiecare vârf de munte, gol alpin, șes sau câmpie să aibă un statut juridic bine definit în contextul noii structuri geopolitice create.

Imediat după unirea din 1859, pentru delimitarea frontierei de stat s-a dus un adevărat război diplomatic, ajungându-se uneori chiar la confruntări armate între trupele de graniță sau între pescari. În 9/21 Martie 1859, comandantul punctului de graniță Oltenița raporta Ministerului de Război dispute între grănicerii români și cei otomani cu privire la includerea în frontierele Principatelor Unite a ostrovului Frumosu din zona orașului Oltenița⁶⁰. Guvernatorul turc al provinciei refuza trecerea în frontierele Principatelor Unite a insulei. Același aspect îl întâlnim și în ianuarie 1860, când C. Steriade, Ministrul Finanțelor, semnala Ministrului Afacerilor Externe încălcarea permanentă a insulelor (ostroavelor) de pe Dunăre atât de către turci cât și de către sârbi⁶¹. Toate aceste incursiuni în teritoriile ce aparțineau Principatelor Unite sau urmau să intre în componența Principatelor se soldau cu excluderea românilor de la pescuit; pădurile erau tăiate de către sârbi și turci; stuful, la fel; toate acestea producând pagube Principatelor atât din punct de vedere politic, cât și economic și teritorial. Același aspect îl întâlnim și în 2 iunie 1860 când Costache Negri intervenea pe lângă Fuad Pașa, Ministrul de Externe al Imperiului Otoman, cu privire la „călcările ostroavelor statului de către unii din locuitorii malului drept al Dunării din Turcia și Serbia, precum și însemnătoarele pagubi pricinuite fîscului din această urmare”⁶². La această solicitare a lui Negri, Fuad Pașa l-a asigurat pe Negri că se va ocupa de această problemă teritorială pentru a delimita granița pe Dunăre dintre cele două state așa cum sunt precizate aceste ostroave „în memoriu harta numerotată din tratatul de la Adrianopole, și cât despre ostroavele însemnate în acea hartă ce sunt ale Țării Românești”⁶³.

⁵⁵ Idem, *Fond personal Cuza Vodă*, Catalog Inv. nr. 1140, dos. nr. 2, f. 121-122.

⁵⁶ A. N. I. C., *Fond Inv.* 1155, fila 236, rola 9, cadrele 521-534.

⁵⁷ *Ibidem*, f. 199-220, rola 8.

⁵⁸ Marin Cristian, *Mihai Viteazul*, Editura Grai și Suflet – Cultura Națională, București, 2013, p. 197-235.

⁵⁹ A. N. I. C., *Fond Inventar* 1255, dos. nr. 15, f. 20.

⁶⁰ *Documente privind Domnia lui Alexandru Ioan Cuza*, ... p. 23-24.

⁶¹ *Ibidem*, p. 125-127.

⁶² *Ibidem*, p. 150.

⁶³ *Ibidem*.

Inclusiv Imperiul Otoman solicita o asemenea delimitare teritorială, în decembrie 1861, făcând trimitere la o grănițuire mai veche, din 1832, în care două insule ale Dunării, Plaska și Dîlcu, să nu mai facă obiectul disputelor dintre turci și români. Solicitarea era adresată de către Aali Pașa, noul ministru de Externe al Imperiului Otoman, direct domnitorului Cuza. Aali Pașa nu doar că propunea domnitorului român ca insula Plaska să rămână Valahiei, pentru că aparținea de aceasta, fapt recunoscut și de Imperiul Otoman, ci solicita ca insula Dîlcu să rămână în posesia Imperiului Otoman pentru că se situa mai aproape de malul drept al Dunării. În plus, argumentul lui Aali Pașa se axa mai mult pe talvegul Dunării pe care Ministrul de Externe turc îl preciza, scriind că „aceste două insule, despărțite odinioară de un curent suficient de larg pentru a putea fi traversate de nave de mari dimensiuni, au format întotdeauna două mase separate”⁶⁴. Pentru insulele care delimitau frontiera cu Imperiul Otoman pe Dunăre, a fost desemnat suplimentar, ca observator și om de mare încredere al lui Cuza, Dimitrie Bolintineanu. Solicitarea aparținea Ministrului de Externe român prin adresa din 24 august 1862⁶⁵, vizată de Cuza Vodă, cerință agreată de Cuza Vodă nu doar prin semnătura sa pe cererea care îi fusese adresată ci și prin Decretul din 17 septembrie 1862: „Domnul Dimitrie Bolintineanu, comisarul Guvernului nostru la Comisiunea riverană a Dunărei, este însărcinat și cu misiunea de Comisar din partea guvernului la Comisiunea ce urmează a fi instituită în chestia isulilor noastre de la Dunăre”⁶⁶. În aceeași delimitare a frontierei, căpitanul Slăniceanu era desemnat de către Ministerul de Finanțe să dea „cuvinișorul ajutor în toate lucrările atingătoare de frontieră, desemnarea Pichetelor, traseelor de linie și orice alte asemenea lucrări de competența unui ofițer de Stat major al armiei în a cărei pază este frontiera”⁶⁷. Suplimentarea personalului oficial din partea Principatelor Unite, prin desemnarea căpitanului Slăniceanu, avea rolul ca decizia lui Bolintineanu să fie susținută de un cunoscător al stării de fapt de pe linia Dunării, Bolintineanu fiind diplomat în esență și nu ofițer supraveghetor al frontierei.

În 4 septembrie 1862 este semnalat un alt incident în zona portului Giurgiu între un comandant al unei ambarcațiuni otomane și un ofițer român de frontieră. Incidentul privea încălcarea frontierei de stat, iar unul dintre oficialii otomani, Arif Pașa, sesizase autoritățile române cu privire la acest incident⁶⁸. Incidentul a fost cercetat de către ambele părți la solicitarea ministrului Lahovari. Din păcate, din Imperiul Otoman se șeau și foarte mulți tâlhari coordonați și transportați de ofițerii otomani, așa cum reiese din adresa cu nr. 3402/19 iulie 1863⁶⁹. Faptul tensiona foarte mult relațiile cu Imperiul Otoman, mai ales în contextul în care descoperirea acestor tâlhari pe linia de frontieră de către grăniceri se solda cu morți și răniți de fiecare parte. Grănicerii români reacționau de fiecare dată când aveau ocazia, iar intervenția lor se solda, nu de puține ori, cu uciderea intrușilor în teritoriul național, cum a fost cazul crimei din insula Cercel (Cercer) de lângă Nicopole, unde un anume Ibrahim a fost împușcat de grăniceri. Evenimentul a declanșat o bogată corespondență între Pașa de Vidin și Ministerul de Externe român, tensionând și mai mult relațiile dintre state⁷⁰.

Toate aceste aspecte ale delimitării frontierei de stat cu Imperiul Otoman pe Dunăre au constituit un dosar aparte al anului 1862, care purta nr. 39 și s-a aflat sub directă coordonare a Ministerului de Externe (Ministerul Trebilor Străine și de Statu)⁷¹.

Limita teritorială era un element recunoscut și de Imperiul Otoman, iar delimitările hotarelor făcuseră obiectul unor înțelegeri consemnate în tratate încheiate între state, dar, în multe dintre cazuri, toate aceste tratate erau încălcate, iar frontiera și delimitarea ei au rămas un subiect permanent deschis. Faptul se datora atât neînțelegerilor dintre părți, abuzurilor autorităților locale din zonă, cum a fost cazul Imperiului Habsburgic, cât și viiturilor. Viiturile de pe Dunăre sau Prut au fost un element important în delimitarea frontierelor care schimbau în mod natural talvegul apelor, formând diverse insule sau schimbând coordonatele de navigare. Dacă în evul mediu sau ceva mai aproape de epoca modernă, delimitarea teritoriilor se făcea în genere pe spații largi, unde limitele teritoriale erau cunoscute de oamenii locului (să ne reamintim titulaturile voievodale anterior prezentate), în perioada supusă cercetării grănițuirea/hotărnicia se dezbătea pe borne de hotar la fața locului, pe coama munților, în cazul Imperiului Habsburgic, pe fiecare insulă de pe Dunăre în cazul Imperiului Otoman sau a Serbiei, un alt pretendent al diverselor insule și spații care nu le aparțineau. În ceea ce privește Rusia țaristă, aici am avut de-a face cu

⁶⁴ A. N. I. C., *Fond personal Cuza Vodă*, Catalog Inventar nr. 1140, dos. nr. 5, f. nr. 1.

⁶⁵ *Ibidem*, f. 23-24.

⁶⁶ *Ibidem*, f. 24.

⁶⁷ *Ibidem*, f. 26.

⁶⁸ *Ibidem*, dos. nr. 8, f. 22-23.

⁶⁹ *Ibidem*, f. 26-28.

⁷⁰ *Ibidem*, f. 35-45.

⁷¹ *Ibidem*, dos. nr. 5 care conține și dos. nr. 39 amintit în text.

comisii europene care să supravegheze atât delimitarea frontierei, dar și retragerea trupelor țariste. În cazul Rusiei, toate aceste comisii obligatoriu întocmeau câte un raport care ajungea pe masa marilor puteri europene. Chiar dacă Principatele Unite nu dobândiseră independența de stat, toate aceste delimitări teritoriale, ale frontierei în genere, subliniază o finețe a relațiilor diplomatice în configurarea granițelor: se avea în vedere trecerea unor teritorii, pe cale pașnică, diplomatică, de la o suveranitate la alta, fapt de cea mai mare importanță în existența și viitorul unui stat nou aflat la confluența celor mai mari imperii ale lumii.

O situație similară o regăsim în august, în același an 1863, în care delimitarea teritorială pe Dunăre se făcea la solicitarea agentului Serbiei în Principatele Unite și avea în vedere pescuitul în limitele teritoriale ale apelor de frontieră, astfel încât să nu mai existe dispute pe aceste insule, pe grănițuire și pe dreptul la pescuit⁷².

Chestiunea frontierei de stat a rămas, pe toată perioada până la Marea Unire, una foarte sensibilă. Cu toate că la 1 decembrie 1918 românii își întregesc frontierele în mare parte⁷³, totuși, disputele pe această temă vor rămâne un subiect sensibil, iar aceasta va constitui o permanentă dispută între state, inclusiv astăzi. După detronarea lui Cuza, problema este preluată de noua guvernare. În 1869, Ministrul de Externe, Dimitrie Ghica, solicită în mod expres lămurirea acestei probleme, solicitând și anexarea unor hărți ale acestor grănițuiri care să însoțească procesele-verbale⁷⁴. Ordinul este transmis delegaților din teren care se deplasaseră pentru a încerca finalizarea acestui diferend teritorial. În același an, în luna septembrie, Ministrul de Externe este informat de la Brașov cu privire la problemele grave existente în teren, marea lor parte fiind generată de oficialii imperiali prin intermediul supușilor imperiali din teritoriu. Acest aspect reiese din textul adresei amintite în care semnatul, C. Negre, arată faptul că „imperialii au fost siliți să recunoască că după actul din 1792, hotarul nu numai că trebuie a fi dat mai jos de unde se află astăzi, ba încă el trebuie a se rădica pe coama munților, adică mult mai sus”⁷⁵. În multe zone granița fusese coborâtă mult spre șes de către oficialii imperiali din teritoriu, la ordin sau după diverse interese locale și sub protecția factorului politic din teritoriu. Chiar în textul informării, Negre face trimitere la art. 1 din tratatul de la Carlovitz, unde se arată că atunci când „limita unei țări se statornicește a fi proprii săi munți, fără osebite se înțelege culmea munților.”⁷⁶. În afară de o foarte bună informare a situației de la fața locului, după cum se citește în adresă, care indică topografia locului și grănițuirea dintre cele două state, constatăm că Negre face și un istoric foarte detaliat al acestei chestiuni, în care arată care au fost încălcările acestor granițe, precum și trimiteri la rapturile teritoriale la care a fost supus teritoriul românilor de-a lungul zecilor de ani. Este inclusă în această descriere și anexarea Bucovinei, dar și tratatele și înțelegerile care au guvernat aceste probleme de hotar între cele două state, cu trimiteri certe în timp până la 1520⁷⁷, iar în cazuri speciale, cum a fost Tratatul de la Paris din 30 martie 1856, trimiteri ajung până la Mircea cel Bătrân⁷⁸.

Delegații oficiali ai guvernului român aveau la dispoziție toate înlesnirile pentru a trasa corect granița cu Imperiul Habsburgic. Un exemplu al încălcării graniței, de data aceasta cu Principatele Române Unite, din partea Casei de Habsburg, s-a realizat chiar în cursul anului 1859, când „partea austriacă a încălcat teritoriul Moldovei la Putna, Comănești, Agapia și în 11 puncte de pe frontiera Bucovinei”⁷⁹. Textul pe care-l vom cita în continuare pune în evidență exact ceea ce dorim să subliniem, și anume conștiința teritorialității, a proprietății asupra unui anumit teritoriu care, iată că nu fusese doar o caracteristică a voievozilor. Și mai târziu această caracteristică se translatase asupra elitei conducătoare a fiecărei epoci în parte. Baza cunoștințelor limitelor teritoriale aparținea mai ales oamenilor simpli care moșteneau din strămoși un anumit teritoriu⁸⁰, pe care-l apărau cu arma în mână, iar voievozii/domnitorii valahilor își

⁷² Documente privind Domnia lui Alexandru Ioan Cuza, ... p. 177.

⁷³ Tratatul de Alianță din 4/17 august 1916 dintre România, Rusia, Franța, Anglia și Italia, semnat în casa lui Vintilă Brătianu, prevedea pentru România o graniță cu mult mai largă spre răsărit, ceea ce conferea viitorului stat român, întregit spre răsărit, cel puțin, o graniță între ape. Tisa și Dunărea reprezentau peste 85% din granița de răsărit a României. Sever Neagoe, *Teritoriul și Frontierele în Istoria Românilor*, Ed. Ministerului de Interne, București, 1995, p. 187, punctul 42.

⁷⁴ A. N. I. C., *Fond personal Cuza Vodă*, Catalog Inventar 1140, dos. nr. 8, f. 4-11.

⁷⁵ *Ibidem*, f. nr. 29.

⁷⁶ *Ibidem*, f. nr. 18.

⁷⁷ *Ibidem*, f. nr. 13-31.

⁷⁸ *Ibidem*, dos. nr. 2, f. 121-122. Cu toate că am amintit mai sus, reluăm sumar subiectul și arătăm că în vara lui 1856 este tipărit Tratatul de la Paris din 30 Martie 1856. La finele acestui Tratat sunt adăugate, așa cum erau ele cunoscute la acel moment, două Tratatate cu Poarta Otomană încheiate de Țările Române în Evul Mediu. Primul este datat la Nicopole 1393, deci în timpul lui Micea cel Bătrân, prelungit prin Tratatul dintre Vlad Țepeș și Mahomed al II-lea, la 1460, și al doilea este datat în anul 1513 în perioada lui Bogdan al III-lea (1504-1517), fiul lui Ștefan cel Mare, și sultanul Selim I (1512-1520).

⁷⁹ Sever Neagoe, *op. cit.*, p. 75.

⁸⁰ A. N. I. C., *Fond personal Cuza Vodă*, Inventar nr. 1255, dos. nr. 5, f. 1-10. Traducerea documentelor din hrisoave s-a realizat în Arhivele Statului în anul 1884. Unele dintre aceste documente fac trimitere la proprietăți care au fost moștenite din perioada lui Negru Vodă, descălecătorul; Idem, f. 1.

delimitau frontierele pe baza mărturiei oamenilor locului și a hrisoavelor domnești anterioare lor care aveau la bază alte hrisoave domnești, cu mult mai vechi, la rândul lor. Redăm textul care dovedește modalitatea în care, în anumite situații, se reglementa hotărnicia/stabilirea granițelor țării în epocă: „Actele care s-au avut în vedere pentru lucrarea anului curent au fost, afară de instrucțiunile ministeriale ...hotărnicia din 1792 și ambele hotărnicii din 1520 (cât privesc România Mică – Oltenia s.n.) și cea din 1741. Ca și anul trecut s-a căutat a se aduna pe cât mai mult actele ce se găsesc la diferiți proprietari limitrofi, acte cari ar putea înlesni descoperirea adevăratei fruntarii a țării...”⁸¹. Erau avute în vedere și documentele mănăstirilor care aveau grănițuri chiar pe frontiera de stat, cum era, spre exemplu, Sfânta Mănăstire Tismana din Gorj care deținea asemenea pământuri ce se limitau pe granița cu Imperiul Habsburgic, actele mănăstirii fiind de mare folos⁸². Este foarte important de precizat faptul că odată demarată pe scară largă stabilirea frontierei de stat, pe lângă toate documentele, măsurătorile și mărturiile avute la dispoziție, Comisia desemnată de guvernele celor două state folosea tehnica modernă a coordonatelor matematice și instrumentarul din dotarea ministerului de resort⁸³.

Zona Olteniei a fost una dintre cele mai afectate în privința acestor încălcări a granițelor. În textul informării găsim, la fila 27, o mai veche localitate de frontieră care a mai fost supusă unor asemenea anexări de către habsburgi. Este vorba despre moșia Podeni din Mehedinți, alături de alte localități vecine, unde locuitorii lor sufereau permanent diverse neplăceri din partea grănicerilor austrieci care îi acuzau pe români (!) de încălcarea frontierei de stat⁸⁴. Într-unul dintre documentele transmise Ministrului de Externe este și un act oficial care indică hotărnicia Transilvaniei și Bucovinei cu Moldova⁸⁵, unde hotarul a suferit foarte multe modificări.

Hotărnicia sau grănițuirea a reprezentat un aspect extrem de important în definirea întinderii autorității statului asupra teritoriului, a exploatarei și apărării lui. A fost atunci, este și astăzi un element fundamental în cadrul ideii de unitate națională, al înfăptuirii ei în limitele unor granițe bine stabilite. Din aceste motive, acestui subiect i s-a acordat o atenție deosebită de către factorul politic în toate epocile istorice, inclusiv în antichitate. În perioada pe care o avem la studiu, delimitarea frontierei de stat, și nu cu oricine, cu cele mai mari imperii ale lumii, a căror atitudine agresivă și anexionistă, în cârdășie sau individual, era foarte cunoscută în epocă. Și asta se realiza în condițiile în care statul român modern se afla la începuturile existenței sale în această nouă formulă modernă de unitate și administrare, iar factorul politic român, intelectualitatea română, a tratat, în limitele posibilităților avute la dispoziție, cu cea mai mare seriozitate acest subiect. Ceea ce este foarte important de remarcat îl constituie nu doar devotamentul pe care l-au arătat cei ce s-au ocupat în mod direct de aceste grănițuri, intelectualitatea română care se afla efectiv pe teren și nu în birouri, ci și cunoștințele istorice temeinice pe care le aveau aceștia cu privire la evoluția frontierelor Țărilor Române de-a lungul timpului. În același timp, delegații români din teren puneau la dispoziția factorilor politici de decizie din ministere documentele vechi (tratate/înțelegeri vechi, cărți domnești), alături de diversele protocoale încheiate cu oficialii habsburgici sau otomani. În plus, este de remarcat și atitudinea pe care o abordau depozitarii acestor documente, ne referim la partea română, solicitând miniștrilor în funcție înapoierea dosarului, complet, „cât mai în grabă”⁸⁶ pentru păstrarea și conservarea dovezilor.

Ceea ce surprinde în mod plăcut în toată această cercetare a rectificării frontierelor de stat ale României, înainte de declanșarea Războiului de Independență, este activitatea febrilă a corpului diplomatic, prin reprezentanții statului în teren. Ingineri, topografi sau simpli localnici, atât în perioada lui Cuza, cât și după momentul detronării, s-au implicat masiv în definirea frontierelor de stat ale României. Foarte multe documente ale acelei perioade istorice sunt emise în anii 1867, mai ales 1868, iar după această perioadă, până către 1911. Totuși, anul 1868 este unul bogat în această corespondență nu doar diplomatică, ci și oficială între reprezentanții statului și angajații și/sau colaboratorii lui din teritoriu. În opinia noastră, această temă trebuie cercetată mult mai atent pe perioada de după 1866, pentru că surprizele se vor înmulți mai ales după 1878 și 1883.

Intelectualitatea română, chiar și în condițiile agresivității permanente a imperiilor vecine, în diverse conjuncturi prielnice avea în vedere cu prioritate frontierele Principatelor Unite. Din câte am văzut, factorul politic român, intelectualitatea română, avea în vedere nu doar frontierele de la acea vreme ale României,

⁸¹ *Ibidem*, dosar nr. 4, f. 21-22.

⁸² *Ibidem*, f. 23.

⁸³ *Ibidem*, f. 16-17.

⁸⁴ *Ibidem*, f. 27.

⁸⁵ *Ibidem*, f. 36.

⁸⁶ *Idem*, Fond 1255, f. nr. 3.

ci și cele viitoare. Ideea de unitate politică, în granițele firești ale românilor, nu fusese abandonată, ci se dezvoltă de la o etapă politică la alta, de la o generație la alta. Cuza a fost unul dintre promotorii, putem spune, pionierii, la nivel oficial, diplomatic, în plan intern, dar și extern, ai acestor idei de unitate politică în hotarele firești ale națiunii române, acordând un interes major hotărniciei/frontierei de stat. Delimitarea frontierei de stat era o chestiune de primă importanță pentru întreaga națiune română în faza de consolidare a noului stat format. Parafrazând expresia unui oficial austriac, deja citată, putem afirma că „afacerea interesa în mod direct integritatea teritorială a României”, unitatea politică în limitele teritoriale istorice atât cât permitea contextul politic al momentului.

Nu trebuie uitat din acest parcurs sumar al grănițuirii, al delimitării frontierei de stat, un element extrem de important în existența și continuitatea unui stat, contribuția benevolă, remarcabilă a oamenilor simpli, dar și a obștilor mănăstirești la acest proces de încheiere a statalității. Prin contribuția lor, care pare simplă în esență, prin mărturiile și, mai ales, prin documentele de epocă, hrisoavele domnești pe care le-au avut unii dintre ei, moștenite de la străbuni, oamenii simpli, cunoscători ai locurilor de margine, au susținut efortul uriaș al factorului politic român, al intelectualității române, la conturarea și delimitarea frontierei de stat. Acolo unde s-a putut, delimitarea s-a realizat prin bună înțelegere. Unde nu s-a putut, cum a fost cazul Rusiei, delimitarea frontierei, chiar dacă se raporta la părți din teritoriul românesc, se apela la Comisiile europene. În esență, la conturarea granițelor României Moderne, a participat toată țara, incluzând și clerul. Fiecare și-a adus contribuția sa la efortul unei generații de intelectuali, în special în timpul lui Cuza Vodă, care au crezut într-un ideal nobil și firesc, împlinirea unității naționale în hotarele de veacuri ale națiunii române, în limitele permise de situația geopolitică a epocii.